# RUSKI INWALID

Nº 104.

WTOREK. 6 Maia. 1819 r.

CZYLI

# WIADOMOŚCI WOJENNE.


*Treść.* Wiadomości Kraiowe: z Wilna. Wiadomości Zagraniczne: Niemcy. Francyia. Wiadomości literackie.

## WIADOMOŚCI KRAIOWE.

*z Wilna, 25 Kwietnia.*

*Umarł w Mohylewie (białorus.) dnia 5 Kwietnia roku teraź. 1819 JW. Maciey Możdzeniowski Biskup Achinenski Sufragan, Prałat Proboszcz i Oficiał Mohylewski, urodzony 24 Lutego 1747 roku; a dnia 8 teraźnieyszego mca i roku z powszechnym wszystkich żalem zwłoki jego pogrzebione zostały w archykatedrze Mohilewskiey. Zgromadzenie XX. Missyonarzów okrom zwyczaynych u siebie duchownych suffragiow, które zmarłemu, jako swego zgromadzenia członkowi, w którym on przez lat 53 nieprzerwanie zostawał oddaie, solenne tu w Wilnie w kościele swoim na Górze Zbawiciela, dnia 18 Kwietnia teraźnieyszego 1819 roku za dusze jego odprawiło exekwie, na których mszą śpiewaną miał JW. JX. Adam Kossakowski Biskup Limireński Sufragan Kurlandski, Kanonik Katedralny Wileń. To solenne nabożeństwo swą przytomnością ozdobili JW. Jan Cywiński Prałat Kantor Wileń. i JW. Michał Awtuszkiewicz Kanonik katedralny Wileń. Podobne exekwie z zalecenia zwierzchności tegoż zgromadzenia po wszystkich iego kościołach odprowować się maią.*

## WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

### NIEMCY.

*z Karlsruhe, 23 Kwietnia.*

Dnia wczorayszego o godzinie iedynastey przed południem, nastąpiło uroczyste otwarcie posiedzeń stanów Badeńskich. Kiedy Wielki Xiąże wchodził do Sali obrad w którey się iuż znaydowały członki obu izb i znaczna liczba widzów, odezwały się działa: Mowa tegoż Xiążęcia miana z tronu była krótka; lecz dobitna i wymówna. Przedmiot zgromadzenia wyłożony był w niey iasno i w wyrazach nayprostszych. Xiąże Wielki mówił prawdziwie po krasomówsku: Wyrazy iego, organ głosu i wszystkie poruszenia tłómaczyły prawdziwe uczucia oyca oyczyzny i na wszystkich się sercach niestartemi rysowały charakterami. Zdawało się że wszystkie poruszenia i czucia duszy iego zlewały się w iedno; to iest miłości i chęci uczynienia szczęśliwemi poddanych swoich!

Po skończonem posiedzeniu wszystkie członki były na obiedzie u W. Xiążęcia. Wieczorem teatr był bezpłatny. Reprezentanci, dla których osobne przygotowano loże, spotkani byli przez całą publiczność z oznakami nayżywszych uniesień; Ukazanie się zaś wielkiego Xiążęcia miało postać nayświetnieyszego trymfu, okrzyki powszechne widzów powitały go, a radość niezmyslona na każdey wyrażała się twarzy.

Treść mowy Wielkiego Xiężęcia była następuiąca;

„Szlachetni Panowie i Kochani przyiaciele! Pierwszy raz dopiero z niewymównem u wysokiem uczuciem widzę siebie otoczonego reprezentantami wiernego moiego narodu, którego szczęscie iest dla mnie naypożądańszem."

„Zaszczyt nadania wam Konstytucyi, należy s. p. Synowcowi i poprzednikowi moiemu; Konstytucyi, tey to rękoymi bespieczeństwa tronu i pomyslności każdego z osobna i wszystkich razem,"

„Powołany iestem do dokonania dzieła tak chwalebnie iuż rospoczętego. Niemogłem się opierać życzeniom doprowadzenia iak nayrychley do skutku postanowienia, przyiętego przez całą oyczyznę z wdzięcznością, a nawet przez wszystkich obcych z pochwałą."

„Mam zamiar przedsięwzięcia nayczynnieyszych srodków dla utrzymania ciągłego porządku i należytey pilności. Dopełnię przepisów Konstytucyi w nayscisleyszem rozumieniu i według słównego iey brzmienia bynaymniey w niczem od przepisów nieodstępuiąc. Zapewniam was o tem *Słowem moiem Monarszem, które bydź swiętem powinno.*

„Ministrowie moi i radcy wyłożą wam z naywiększą dokładnością stan oyczyzny wewnętrzny i stosunki iey zewnetrzne, stan skarbu naszego i plany do ulepszenia go na przyszłość."

„Pozostaią nam iescze liczne rany do zagoienia, okoliczności i klęski przeszłe zadały ie oyczyznie naszey; Pozostaie nam, czemuż niemamy się otwarcie przyznać?— trudna pomimo winność wykorzenienia skutków władzy obcey; Lecz niepowinnismy podchlebiać sobie aby wszystkie straty natychmiast zagładzone zostały. Siły nasze aż nadto iescze słabe dla dokonania tego dzieła. Przyszsą szczęsliwszey powinnismy zostawić zatarcie sladów klęsk przeszłych."

„Umiem należycie czuć wssystkie trudności które są przed nami. Chęć iaką mam uszczęsliwić Oyczyznę moią niemoże bydź tak rychło uskutecznioną. Lecz z narodem, który w czasie kilkumiesięcznych iescze rządów moich dał tyle dowodów tak czułey i przekonywaiącey ufności i przywiązania, z reprezentantami, tak trafnie zamiarom moim odpowiadaiącemi, niema pracy i przedsięwzięcia, któreby naypomyslnieyszym skutkiem niemogły bydź uwieńczone."

„Mści Panowie Członki! Na was polega ufność całego kraiu! Niech Bóg pobłogosławi trudom naszym przedsięwziętym dla powszechnego pożytku!"

*z Sztutgardu, 25 Kwietnia.*

Król nasz w dniu 18. b. m. miał powidanie z Wielkim Xiążęciem Badeńskim w Schwetzingen.

*z Frankfortu, 26 Kwietnia.*

W tych dniach przybyła tu Xiężna *St. Leu*, była Królowa Hollenderska dla pożegnania z Hrabiną *Surville* małżonką Jozefa *Bonaparte*, która w krótce wyieżdża do Ameryki.

*Od brzegów Menu, 25 Kwietnia.*

Według ostatnich doniesień z Manheymu *Sand* żył iescze; lecz znalazła się iuż gangrena i co chwila oczekiwano zgonu iego.

Według gazet Manheymskich P. *Kotzebue* iuż po smierci, a to w wigilią pogrzebu swoiego przepędził cały wieczor w teatrze tamecznym! Chcąc ulżyć bolesci rodzinie iego wyniesiono trupa do domu sąsiada i tam złożono w trumnie. Lecz mieszkańcy tego domu bądź z przesądu bądź z strachu niechcąc aby nieboszczyk zostawał u nich przez noc całą, wyniesli go do teatru. I tak P. *Kotzebue* aż do poranku następuiącego zostawał w teatrze, zkąd dopiero dla pogrzebu wyniesionym został. (Zdaie się że ta cała powieść iest satyrycznym wymysłem.)

## Francyia.

*z Paryża, 23 Kwietnia.*

Donoszą z Nismes, że w mieście Vigan zaszły nieiakies rozruchy. Prefekt natychmiast udał się na mieysce nieładu; lecz znalazł znowu powróconą spokoyność. — W Nismes zawsze iest w gotowości oddział iazdy, dla uciszenia rozruchów, skoroby tylko takowe gdzie kolwiek zaszły. Zresztą wszystkie te srodki ostróżności zdaią się bydź niepotrze-

bnemi, od nieiakiego albowiem czasu panuie w tym departamencie zupełna spokoyność.

— Pomnik który rodzina zmarłego Marszałka Masseny wznosła mu na cmentarzu P. *Lachaise*, iest obelisk z marmuru białego włoskiego, 20 stop wysokości maiący. Cały ten pomnik składa się tylko z dwóch sztuk marmuru; a przeto równie iest kosztownym iak pięknym. Podstawa iego czyli raczey postument z iedney strony wystawia w rzezbie wypukłey przedziwney roboty, różne insigniia woyskowe, z strony naczelney czyli iak się to nazywa od frontu umieszczony iest na niey także w rzezbie wypukłey wizerunek Marszałka, bardzo dobrze trafiony, dzieło P *Bosio* członka instytutu; z strony zas przeciwney wyrażone są herby Xiążęcia *Essling*. Pomnik ten iest pełen wybornego smaku i tak mocno zrobiony, iż może trwać iak naydłużey.

— Dziennik Ruański pomieścił w tych dniach następuiący Artykuł:

»Dzień onegdayszy był tu oznaczoni okropnym wydarzeniem: Dway męszczyźni których oddawna poróżniała nienawiść, udali się na bulewar Sgo Hilarego pod rogatki *Octroi*. Niemieli iak słychać nikogo z swiadków przy sobie (Lecz czyżby mogli ich gdzie znaleść!) Zaboycze ich żelaza zkrzyżowały się natychmiast; i krew z ran zadanych popłynęła. Jeden chciał nakoniec przestać na tem; lecz drugi naymocniey temu się opiera i zmusza do dalszey potyczki; krzyżuią się znowu skrwawione szpady. Ten który nalegał aby się bić daley, padł bez życia na placu. Zamilczamy imiona tych osob; i ledwie mamy dosyć siły do powiedzenia, że to byli dway *bracia rodzeni!*«

---

## WIADOMOŚCI LITERACKIE.

— Wiadomo, że wolność druku naybardziey ściesniona iest w Hiszpanii, i że tam mało drukuią dzieł uczonych i pism peryodycznych, lecz za to, wychodzić będzie w tym roku w Madrycie osobliwszy dziennik pod napisem: *dziennik bitew byków*. Odprawia się ich 18 od Maia do Listopada. W ciągu tego czasu wychodzić będzie co tydzień ieden numer wspomnionego pisma, zawieraiącego wiadomość: 1) o oyczyznie każdego byka i nazwisku; 2) wiele razy każdy byk został ugodzony piką; nazwisko *Pikadora*, który go ugodził; wiele razy został obalonym; liczbę poległych na placu koni, iako też zdychaiących, których dorznąć musiano, tudzież ranionych, o których iest ieszcze nadzieia, iż po wyleczeniu zostaną użyte do nowey bitwy; 3) wiele *banderillas* (pocisków z chorągiewkami) utkwiło w byku; czy były z racami lub nie; czyli trzeba było psów do podburzenia byka; ile psów zginęło lub skaleczonemi zostało; 4) wiele razy pchnięto byka kordelasem lub puginałem; iakie się zdarzyły przypadki i t. d. Zapewniaią, że Infant Hiszpański *Don Carlos*, wielki miłośnik bitew byków, podał mysł do tego dziennika

— Kapitan morski Angielski *G. H. Smyth* trudni się teraz wielkiem dziełem o Sycylii, które ozdobione będzie 32 rycinami, a tych część poswięcona będzie hydrografii, a reszta starożytnosciom tey sławney wyspy. Dzieło zawierać ma opis ogólny dzisieyszego stanu wyspy, obiaśnienie przyczyn teraznieyszego iey upadku, oraz rozmaite wiadomosci, tyczące się nadbrzeżów i żeglugi. Administracyia Angielska postanowiła kazać drukować to dzieło kosztem rządu, a zysk zostawić autorowi. Rząd Angielski może w tym względzie służyć za wzór dla innych Na dowód tego przytoczemy ieszcze, iż zegarmistrz *Carnshaw*, (przeciw któremu utwiedziła się była intryga, na którey czele znaydowała się pewna wielki wpływ maiąca osoba) otrzymał nagrody 3000 funtów szterl: za to iedynie, że chronometry i zegary morskie iego są dokładnieysze nad inne

— Oswiata w nowey Grecyi czyni znaczna postępy. Liczba szkół publicznych ciągle się pomnaża; naycelnieysze z nich są w *Smyrnie*, w *Kydonios* (małem miasteczku maiącem blisko 10,000 ludnosci naprzeciw wyspy *Lesbos*) i wyspie *Chios*; szczególniey w *Kydonios* panuie prawdziwy zapał do nauk. Pewny młodzieniec rodem z tego miasta, bawił długo w Paryżu dla wydoskonalenia się w sztuce drukarskiey w drukarni *Didota*; a 18stoletnia córka pewnego Professora przy tamecznem Gimnazium, imieniem *Chrianthia*, przełożyła na ięzyk Nowo-Grecki dzieło *Fenelona* o wychowaniu młodych panienek. W Smirnie celuią obszerną nauką Professorowie *Oikonomos* i *Kocema*. Mieszkańcy wyspy *Chios* złożyli dobrowolnie znaczną ilość pieniędzy na złożenie publiczney biblioteki, i wystawienie stosownego dla niey gmachu.

— P. *Cleobulos Philioppoli* wydał pismo w ięzyku Nowo-Greckim; rozbiera w nim me-

chanizm wzaiemnego uczenia czyli sposobu *Lanskastra*, i używanie iego zeleca swoim ziomkom. Wezwał go potem P. *de Rosseto Rosnosano*, aby w dobrach iego w Multanach założył szkoły elementarne w ięzyku Nowo-Greckim.

— Założenie teatru Greckiego w Odessie skłoniło P. *Neophitos Dupis* do przetłumaczenia na ięzyk Nowo-Grecki zawziętego *Aiaxa* przez *Sofoklesa*. Traiedyia ta stosownie do dzisieyszego gustu iest podzieloną na akta i sceny, ozdobiona 5 rycinami, wystawuiącemi znakomitsze w niey zdarzenia, i kosztem P. *Markisa Carzia*, kupca, drukowana. Kosztuie 5 franków. W Paryżu dostać iey można u Professora *Hase* w bibliotece Królewskiey. Zebrane pieniądze maią bydź użyte na druk przetłumaczonych na ięzyk Nowo-Grecki dzieł *Pauzaniasza*.

— W Numerze Grudniowym wychodzącego w ięzyku Angielskim *Dziennika Azyatyckiego*, pewny uczony oryentalista, umieścił w dalszym ciągu swoiey *Perskiey Apologii* niektóre nowe wiadomości o dawnych, a tak ciemnych dzieiach Persyi. Na szczególnieyszą w tem piśmie uwagę zasługuie wyiątek z Dabistan (*) przez Mahamed Fany. Wyczytuiemy w nim, iż pomiędzy osobliwościami, które *Callisthenes* posłał synowcowi swemu *Arystotelesowi*, był także systemat logiki, otrzymany od Braminów.

— W Szwecyi wychodzi teraz 46 gazet i pism peryiodycznych, z tych 8 w Sztokolmie a kilka w Gothenburgu; drukarni iest 45, z tych 16 iest w Sztokolmie a dwie w Gothenburgu; oprócz tych znayduią się ieszcze, iedna drukarnia bibliyna, iedna nót muzycznych i iedna litografiia.

— Wyszedł niedawno w drukarni Cesarskiey w Medyolanie pierwszy tom Kroniki *Euzebiusza*, który po utracie oryginalnego textu Greckiego, pozostał w przekładzie na ięzyk Ormiański. Lekarz *Zoharab* posiadał rękopism, a Xiąże *Angelo Mai* przykładał się bardzo do iego wydrukowania. Pracowite obok tłumaczenie Łacińskie, dokładne porównanie stosuiących się do textu mieysc autorów klassycznych Greckich, i przyłączone uwagi pełne głębokiey erudycyi i sprawiedliwey krytyki, dodaią wartości temu dziełu, które za ieden z nayszacownieyszych pomników naydawnieyszych dzieiów uważać można.

— P. *Stefano Tircozzi*, członek honorowy towarzystwa sztuki snycerskiey w Carrara, wydał roku zeszłego we 2 tomach *Słownik Malarzów od powstania pięknych sztuk aż do roku* 1800, z dołączeniem rycin, wystawuiących znaki, któremi dzieła swoie oznaczali. Słownik ten pracowicie ułożony, oprócz nazwisk i opisu życia artystów, obeymuie iak naydokładnieyszą wiadomość, gdzie się celnieysze ich dzieła znayduią. W sądzeniu zaś o nich trzyma się autor zdania bezstronnych pisarzów, i często odmienne ich mniemania porównywa. Układ alfabetyczny ma nazwiska rodzin za zasadę, a w dodatku obeymuie wyszczególnienie sławnych Greckich i Rzymskich malarzów według szacownego dzieła *Juniusza de Pictura Veterum*. Podobne dzieło obiecuie autor wydać o sławnych rytownikach.

— W wydanem przez Kawalera *Hager* w *Medyolanie* dziele *Epigraphi cinesi di Quang-Ceu*, obeymuiącem obiaśnienie napisów Chińskich, które należą do topograficznego obrazu miasta *Kantonu*, znayduie się wiele ciekawych wiadomości. Naywięcey zastanawia pierwszeństwo Mandarynów cywilnych przed woyskowemi. Ważnem iest także i to, iż wszyscy Mandaryni, cywilni i woyskowi, przeieżdżaiąc koło gmachu, nazwanego *Pałacem umieiętności*, muszą zasiadać z konia. P. *Hager* znayduie wielkie podobieństwo między zwyczaiami, naukami i sprzętami Chińskiemi a Greckiemi i Rzymskiemi. Ogłosił w tey mierze nowe dzieło zawieraiące 22 rozdziałów, pod napisem: *Archaelogia sinica, sive novus fons pro graecarum pariter ac romanarum antiquitatum origine.*

(*) Szkoła obyczaiów; *iest to ważne pismo o dawnych religiiach Wschodnich. Część tego pisma o dawney religii Persów, wyszła roku* 1789 *w Kalkucie w ięzyku Perskim i Angielskim; lecz iest bardzo rzadką.*

---

Poczta co dzienna między Kronsztatem i Petersburgiem iuż iest urządzoną, za pomocą dwoch statków parowych.

---

W PETERSBURGU

*w drukarni woienney Głównego Sztabu* JEGO CESARSKIEY MŚCI.